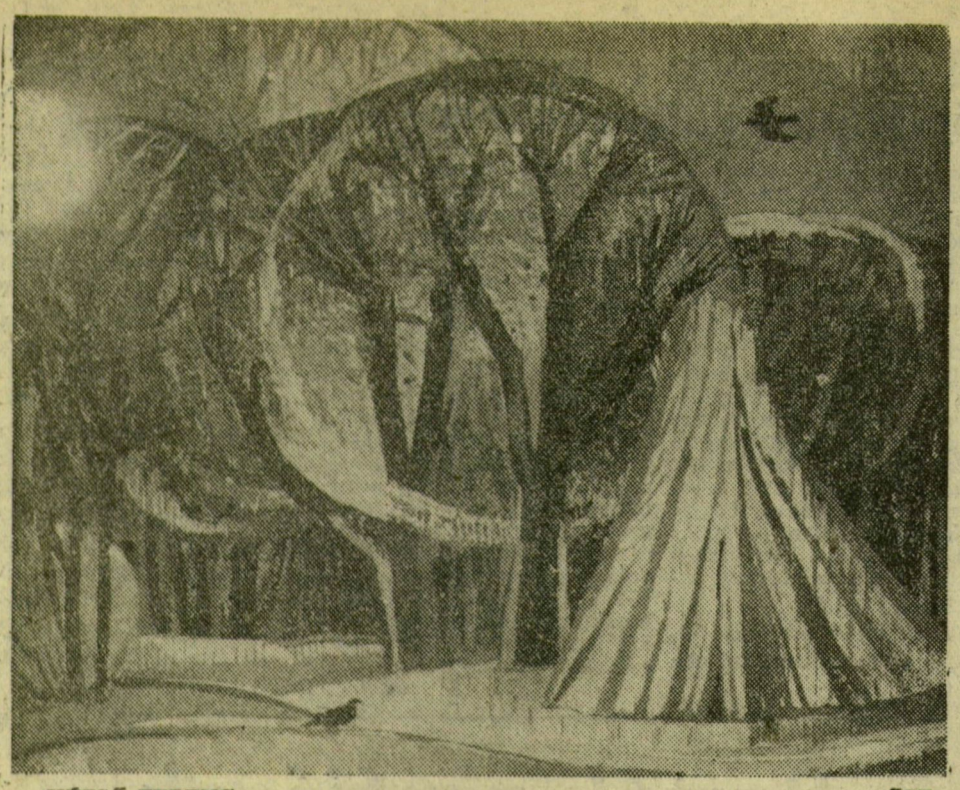

HÉZSŐ FERENC — ŐSZ

FEHÉR FOLTOKON

Prüszkölve fordul be a gépkocsi a tanya udvarába a madzag dűlő sívó homokjáról. A SZÖSZMÖSZ Vállalat elvi osztályának vezetője hónaljig érő nadrágban, térdet verő zakóban és nyakában az elmaradhatatlan távcsővel nehezen kószálodik ki a gépkocsi első üléséről, az úgynevezett fizető helyről. Kora reggel indultak a városból, most meg már a nap is harmadolja a délutánt. A hátsó ülésről a főnök helyettese, majd annak adjutánsa száll ki, hogy itt is tájékozódjanak, ellenőrizzék a termést.

A gazda gyanakodva fogadja őket.

Ezek azonban illedelmesen tudakozódnak. Beszédjük is parasztos. Beinvitálja ezért a jötteket a tornác végi kiskonyhába, majd rövid türelmet kér. Eladósorban levő lányának gyorsan hadarja, hogy pattogjon a pince, meg az öreg tanya között. Mutatóban egy kancsónyit a fehérből meg a színesből is. Így dukál ez erre, távol a településektől.

A gazda tölt és figyeli a főnököt, aki a világosnak fordítja a poharat. Fél szemét lecsukva hol felemeli, hol leengedi az italt, mint ahogy azt a pap teszi a templomban. Végül beleszagol és az asztalra illeszti.

— Úgy látszik, ért hozzá — villan át a gazda agyán a gondolat. — Ez a rizling jó eperfahordóban van. A másikból nem hozhatott a lány, az még kezdetlen...

A helyettes csettint a nyelvével és nagy búsan nézi az üres pohár kerekedő fenekét. Ez jó jel, ennek örül a gazda.

— Nem mondom... — kezdi, majd nagy hirtelen abbahagyja. A főnökre figyel, aki még az utolsó korty előtt is köszörülgeti torkát.

— Érzik, hogy rizling. De..., van mellette valami... Ugye bükkfában van? — fordul a gazda felé.

— Biztosan kadart szívtak előbb a lopóval — böki ki nagy bölcsen, fejét csóválva a helyettes. — Attól lehet a zamat!

A gazda is latolgatva nyalogatná most már a bort. Nem szól, csak szemével int, s a lány megint hoz egy kancsóval. Újra kóstolnak. Most a szín hibádzik. Egyiknél ilyen, a másiknál amolyan. Új kancsó, új pohár.

Lassan éled a vita. Bor után a termés, majd az élet, s a világpolitika kerül szóba. A gazduram elvtikém lesz. Egyre bátrabban szól. A vendégek adják alája a lovat. Felteszi ezért a nagy kérdést.

— Mennyit vinnének?...

Összenéznek, hümmögnek. Vonogatják a szempillát, egyre lejebb eresztik a vállakat.

— Én nem merek venni — szól nagyon halkan a helyettes. — Fene kényes a főnök, a jó ég tudja... Nekem tetszene, de hát...

— Sok érte a tizenöt — böki ki az adjutáns. — Én nem is tudom, talán...

— A kóstolót azt megfizetjük — pislog nagyokat a főnök.

— Ugyan... — szabadkozik a gazda. — Ott azért még nem tartunk, hogy a kóstolóért is...

A búcsú most már rövid. Szürkül az ég alja, késő van. A pántlika dűlőre azért még benéznek egy pillanatra. Futja a kilométer, a havi háromezer. És ami a legfőbb: feltétlen jelenteni kell felfelé, milyen az élet a tanyavidéken, az istenhátamögötti fehér foltokon.

FÖRGETEG SZILVESZTER

JUHÁSZ GYULA:

A művészekről a közönségnek

A gyűjteményes kiadások vaskos kötetei már elég plasztikusan visszatükrözik Juhász Gyula írói, költői és emberi portréját, meghatározzák helyét a magyar irodalomtörténetben és a haladásért vívott gigászi harcban egyaránt. Egy-egy újonnan felbukkanó írása legfeljebb még markánsabbá teszi a képet, amely a magyar nép tudatában alakult ki róla és szerepéről.

A proletárdiktatúra kikiáltása után Szegeden is megalakult a direktórium. A város tényleges ura azonban ekkor már a megszálló francia hadsereg volt. A francia parancsnok nem sokáig türte a direktórium működését, Szeged elhagyására kényszerítette, és a város élére a régi vezetőket parancsolta vissza. Néhány héttel később a franciák védnöksége alatt már megkezdődött az ellenforradalmi szervezkedés is és a várost elözönlötték az ellenforradalmi kalandorok, s a város lakossága elég korán ízelítőt kapott az ellenforradalmi terrorból.

Ebben a feszült atmoszférában azért akadtak jó néhányan, akik hívek maradtak a forradalomhoz, és vívmányainak védelmére keltek. A legelsők sorában volt Juhász Gyula, a költő.

A szegedi képzőművészek haladó szellemű csoportja 1919. május 18-án nagyszabású kiállítást rendezett a múzeumban, amelynek igazgatója Móra Ferenc volt. Huszonnégy művész közel másfélszáz alkotása került a közönség elé.

Jó néhány ismerősen csengő és ma már elismert név akad köztük: Bodzássy István, Dinnyés Ferenc, Heksch István Nándor, a fiatalon elhunyt nagyszerű ötvösművész, Hódi Lajos, a két Joachim: Ferenc és József, Károlyi Lajos, Petri (Pick) Lajos, Sebestyén Endre műépítész, Vlasics Károly, Papp Gábor és még jó néhányan.

A katalógus szerint a kiállítást Gergely Sándor, az izmos tehetségű szobrász és Tardos Taussig Ármin, a grafika ihletett mestere rendezte. A kiállítás változatos, gazdag anyagáról kétnyelvű — magyar és francia — katalógus is készült, Juhász Gyula bevezetőjével. Mint annyi sok más Juhász Gyula írás, ez is hitvallás a Szépség, a Jóság és az Igazság mellett és hozsanna az új világ felé, mely minden reakciós erőfeszítés ellenére is feltartóztathatatlanul közeledett.

Magyar László

Míg künn május az örök paletta ezer színeit rakja a fákra és virágokra, és hangolja a természet isteni szimfóniáját: addig a szegedi képzőművészek is megkísérlik, hogy a ver sacrum hangulatát és áhítatát varázsolják a közművelődésnek emelt palota falai közé. Háborúk és forradalmak elől hova menekülhetne néhány órára feledést és vígasztalást találni szegény lelkünk, ha nem a művészet hűvös és derűs csarnokába, a néma és nyugalmas álmok közé, amelyeket azok álmodnak vászonra, kőbe, akik a szépségben keresik az igazságot? A művészet mindenkor a legbiztosabb szer volt az élet nyomorúsága és szomorúsága ellen, de ma kétszeresen az, és ezt érzik a művészek és érzik a művészet szeretői is, akik egyre többen lesznek, egy új vallás új hívői, e földön boldogulni és üdvözülni akarók a Szépség, Jóság és Igazság hármas istensége nevében. Volt idő, amikor a Művészet a kevesek kiváltsága, fényűzése, kedvtelése vagy szórakozása volt. A művész a hatalmasoknak alkotott, azok kénye, kedve szerint. Még így is tudott mindenkihez szólni, az eljövendő századok embereihez: hozzánk is.

Ma eljött az idő, hogy a Művészet mindnyájunk vallása, öröme, tulajdona és mindennapi kenyere legyen! Amit a nagy Ruskin és Tolsztoj, a XIX. század kultúrapostolai és prófétái hirdettek, ma kell, hogy az ige testet öltsön, hogy a tanítás tetté váljék, hogy a jóslat megvalósuljon: a Művészet mindenkié! Éppen olyan igazságtalanság a Művészet élvezetéből kizárni valakit, osztályokat vagy egyeseket, mintha elvennék valakitől az éltető levegőt, a világító napot. A művészet az a vallás, amelynek nevében nem viseltek soha háborúkat, amely mindig csak az élet, az alkotás, a teremtés, a több szépség és boldogság követelését valósította meg.

Mi a művészet? Hányan kérdezték és hányan feleltek erre, de mindnyájan egyetértettek abban, hogy a valódi művészet az élet eleven érzését fokozza, az ember lényét tágítja, hogy a műalkotás a természetet gazdagítja, megsokszorozza a teremtés művét, a világot. Ezzel a hittel és tudattal és ennek a hitnek áhítatával és ennek a tudatnak komolyságával kell járulnunk mindig képek elé, szobrok elé, versek elé, ezzel kell fogadnunk az igazi remekeket és a tehetség minden megnyilatkozását is, mint ahogy a pap fogadja az ostyát, amely a mester testévé és vérévé átlényegül. A költő szerint, aki a virágot szereti, rossz ember nem lehet. Nos, a művészet dolgai a lélek virágai. Kivirágzásai annak a kultúrának, amely a nagy találmányok, a technika csodái mellett a nagy álmok, a képzelet olyan csodáival gazdagította szűk földi életünket, amelyek mellett elszürkülnek és eltörpülnek az összes gőgös és vaskos realitások. A szegedi művészek, akik most itt kiteregetik és kibontogatják az álmaikat, a vívódásaikat, a keresésüket, akik mintegy vallomást tesznek arról, hogy mit akarnak és mit értek el, ne feledjük, háborúk és forradalmak zajában maradtak hívek az ecsethez és a vésőhöz, és egyik kezükben sokszor bizony fegyvert kellett szorongatniok.

Inter arma silent Musae, de ők hallgatagon is álmodoztak és titokban is színeket és formákat próbáltak hozni abba a színtelen és formátlan világba, amely a háború volt és amelyből forradalmas erővel egy új világ kontúrjai bukkantak elő. Ez a kiállítás ígéret, amelynek beváltása egyaránt múlik a művészeken és a közönségen, akik ne csak keressék, de találják is meg egymást, és induljanak el együtt az új úton, új szépségek és új élet felé!

LADÁNYI MIHÁLY:

MERRE VAGYTOK...

Merre vagytok, szigorú asszonyok,
vas-ölűek, fehér-hold mellűek,
ti, igazságra szomjas szoptatók?
Egyetlen lábnyom eligazítana már
a kávéházi teraszok előtt,
ahol az enni-inni-enni-inni hangzik,
egyetlen mozdulat hozzátok intene
a csarnokok tolongásaiból,
egyetlen szó elindíthatna engem
sorsom felé, amely szorongva vár már.
Csönd van köztünk, szigorú asszonyok,
vas-ölűek, fehér-hold mellűek...
Lelkesítő szavotokat szeretném
rászorítani szívemre, ti drágák,
s csak fecsegést, fecsegést hallok egyre
pénzről, divatról... Értetek kiáltok!
Mert egyedül szorongok, asszonyok,
s nem érzem szíveteket, csak a szátok.

Halász Márton:

Feljegyzés, csillagok közt

Milyen ostoba voltam: azt
hittem akkor, már üdvözültem.
Ahogy a Föld fölé kerültem,
kék arcom az űrbe dobódott,
akár a szörnyé, meghatódott
és elkínzott volt; de makacs —
tudtam, képernyőn át követnek.
Így surroghattam égköröknek.
közben álomra is nyugodtan
hajthattam fejem, tenyerem
kalandozhatott, műszeren,
megfejtésébe régen fogtam,
s ez szította fel önbizalmam,
hogy észre se vegyem magamban,
bizonytalanban létezem. —
Megdöbbentem? Éreztem újra
a félelemet, a pillanat
dühödt légürré tágulását,
melyben a fej maga marad,
az idegkép lucsokra oszlik,
ahogy a kert hó-árba foszlik.
Józan akartam lenni! Ha
leszállásra összpontosultam,
egy-egy kör alól kizúdulnom,
a felfoghatatlan világba
kell vetődnöm, akár az árva,
méltóságon alul tehetném?
Nem a zuhanásom a fontos,
nem átváltásaim a lényeg;
ne csupán égközi vakondhoz
hasonlóan, világtalanként
púpozzam a mindenség-kérget —
lángoló földsáv, csupasz elme
fényében álló nép, a kéményt
lággyá tevő gyárfüst terelje
forgásomat. Így lesz arányos!
Világ higgadtsága, fegyelme
leszállás után, start előtt
pár percre rendeljen magához.

PAPP LAJOS:

Második nap az égen

Ó, ha minden háború úgy kezdődnék,
hogy a fegyelmezettebb kiskatonák
az előírásoknak megfelelően végrehajtott „hátra-arc!" után
kézenfognák a fehér bottal tapogatózó
világtalanokat.

S hogy átalvezetnék bátor-szelíd kézzel valamennyit
a városainkba sereglett szirénák biztató rivalgása közben.
átvezetnék őket elsötétített nappalaik
mérges-alattomos futóárkain,
a véresre szaggató drótakadályokon,
gondosan kikerülve a buckák alatt rejtőző,
hangtalan taposóaknákat.

Es aztán letáboroznának négyen-öten is a legforgalmasabb,
csattogó-dörömbölő útkereszteződéseknél,
hogy mind, mind megállíthassák a robogó járműveket.

Amikor egy kisfiú
sebesen guruló, tarka
labdája után szalad ki
a kapu alól.
A béke nevének
fehér betű-tollai nem hullhatnának ki suhogó
vágyainkból?

S ha tavaszi díszszemléken nem lánc-fogakat csikorító tankok,
hanem a lövegek helyett ekét vontató erőgépek
és odafönt teherszállító és utasszállító,
életveszélybe került betegeket szállító,
felhőket csapoló és földeket termékenyítő
repülőgépek csillag-armadája vonul.